

наглядачкою робітного будинку місіс Корні, вихователькою сиріт місіс Манн, суддею Фенгом та ін [4]. Хоча визначальним принципом не є соціальне походження героя, негативними героями стають персонажі, покликані охороняти порядок і законність у державі, а також їхні «антиподи» – злочинці.

Отже, мораль залишається основною, стрижневою темою творчості митця. Основні конфлікти, що зав'язуються на сторінках роману, носять саме морально-етичний характер, і їх розв'язання можливе завдяки втручання позитивних моральних сил. На думку Діккенса, саме в дитячому та підлітковому віці людиною робиться ще несвідомий, проте визначальний вибір усього її життя, коли вона під впливом інших людей та суспільства, або всупереч їм створює подальшу програму власного майбуття.

Список використаної літератури:

1. Богачевська Л. О. Чарлз Діккенс і українська література: проблеми рецепції і типології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство» / Л. О. Богачевська. – Тернопіль, 2007. – 27с.

2. Богданова І. В. Реалізм Ч. Діккенса: синтез елементів різних художніх систем / І. В. Богданова // Мова і культура. – 2012. – Вип. 15, т. 1. – С. 293–300.

3. Левицька О. С. Переклади творів Чарлза Діккенса в українському видавничому репертуарі / О. С. Левицька // Наукові записки. Серія «Соціальні комунікації». – Львів, 2015. – Вип. № 2. – С. 74–83.

4. Черненко М. Специфіка англійського реалізму у творчості Ч. Діккенса // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 1999. – № 4. – С. 55.

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент О. І. Кретова

ТОТАЛЬНА ІРОНІЯ В ПОСТМОДЕРНІЗМІ

А. О. Савега

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

По закінченню Другої світової війни виникла криза ідеї мистецтва, за якою у ході розвитку літературного процесу розрив між елітарною і поп-культурою став надто глибоким, унаслідок чого з'явився феномен «твору для філологів», для прочитання і розуміння якого потрібно мати дуже ґрунтовну філологічну освіту. І саме постмодернізм став реакцією на цей розкол, поєднавши обидві сфери багатозначністю твору.

У літературознавчому словнику: постмодернізм (лат. post – після і франц. Modernise – сучасна стильова течія, напрям) – цілісний, багатозначний, динамічний, залежний від соціальних та національних особливостей комплекс мистецьких, філософських, епістемо-логічних науково-теоретичних уявлень, дистанційованих від некласичної та класичної традиції, що склався в західній культурній постметафізичній самосвідомості за останні десятиліття ХХ ст [3, 549].

Основними рисами поетики постмодернізму є інтертекстуальність (творення свого тексту з чужих); колаж і монтаж («склеювання» різнорідних фрагментів); використання алюзій; тяжіння до прози ускладненої форми, зокрема, з вільною композицією; бриколаж (непряме досягнення авторського задуму); насичення тексту іронією.

Іронічність є однією з головних рис сучасної літератури, тобто постмодерних творів. Тому поняття іронії все частіше перебуває в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних літературознавців і критиків, котрі досліджують найновіші пласти літературної творчості, намагаються окреслити феномен постмодернізму

(Д. Затонський, І. Ільїн, Б. Парамонов, М. Липовецький, З. Краснодембський, У. Еко, Ж. Бодрійяр та ін.) або інтерпретувати тексти авторів, у яких знаходять риси постмодерності.

Мета нашої статті – розкрити сутність поняття іронії та охарактеризувати тотальну іронію як одну із головних особливостей постмодерністських творів.

Іронія є не центральною темою філософських побудов, але важливою детермінантою самого людського буття, що є, за визначенням В. Біблера, «буттям на межі». Найчастіше іронія стає предметом естетичної рефлексії та характеристикою художнього методу. Можна назвати імена мислителів і письменників, чия творчість значною мірою торкається іронії: Т. Манн, Х. Ортега-і-Гассет, С. Малларме, Д. Джойс, Р. Музиль та ін.

Поняття іронії має чимало визначень. Так, наприклад, у літературознавчому словнику знаходимо: іронія (грец. *eironia* – лукавство, удавання) – художній троп, який виражає глузливо-критичне ставлення митця до предмета зображення. У стилістиці це фігура, яку називають «антифразис», коли висловлювання набуває у контексті протилежного значення. З іншої точки зору, іронія – це насмішка, замаскована зовнішньою благопристойною формою [3, 313].

З огляду на таку кількість різноманітних визначень і тлумачень, поняття іронії постає доволі розмитим. Часто трапляється так, що дослідники, говорячи, скажімо, про феномен постмодернізму, схильні зводити його до безоглядного іронічного заперечення традиції або, навпаки, через одну лише присутність іронії в тексті готові оголосити його постмодерним, не намагаючись розібратися, який саме характер має авторська іронічність. Тобто існує невідкладна потреба розмежувати різновиди іронії, і, найперше, в літературознавчому вимірі.

Спроби охарактеризувати іронію з різних сторін, у світлі різних підходів є складним завданням, оскільки вона виступає в різних проявах, що також ускладнює її типологічний опис [1, 67]. Проте, якщо розглядати твори епохи постмодернізму, то для них найбільш характерною є тотальна іронія, тобто загальне осміяння і глузування з усього. Численні постмодерністські художні твори характеризуються свідомою настановою на іронічне зіставлення різних жанрів, стилів, художніх течій. Твір постмодернізму – це завжди висміювання попередніх і неприйнятних форм естетичного досвіду: реалізму, модернізму, масової культури.

На нашу думку, тотальна іронія як спосіб мислення і спосіб життя швидко породжує відчай; у такому стані людина відмовляється від пошуку міцної основи світу, усюди виявляє лише хиткість буття, приходять до глибокої внутрішньої незадоволеності. Таким чином, іронія як особливий спосіб обігравання світу, який дає відчуття свободи, що породжує ілюзію незалежності суб'єкта від життя, сповнена суперечливих наслідків. Усі ці риси ми можемо прослідкувати в героїв постмодерністських творів.

Першими проявами постмодернізму можна вважати такі течії, як американська школа «чорного гумору» (В. Берроуз, Д. Варт, Д. Бартелм, Д. Донліві, К. Кізі, К. Воннегут, Д. Хеллер тощо), французький «новий роман» (А. Роб-Грійє, Н. Саррот, М. Бютор, К. Сімон тощо), «театр абсурду» (Е. Йонеско, С Беккет, Ж. Жене, Ф. Аррабаль тощо).

До найвизначніших письменників-постмодерністів належать англійці Джон Фаулз («Колекціонер», «Жінка французького лейтенанта»), Джуліан Барнз («Історія світу в дев'яти з половиною розділах») і Пітер Акройд («Мільтон в Америці»), німець Патрік Зюскінд («Парфумер»), австрієць Карл Рансмайр («Останній світ»), італійці

Італо Кальвіно («Неспішність») і Умберто Еко («Ім'я троянди», «Маятник Фуко»), американці Томас Пінчон («Ентропія», «Продається № 49») і Володимир Набоков (англомовні романи «Блідий вогонь» тощо), аргентинці Хорхе Луїс Борхес (новели й есе) і Хуліо Кортасар («Гра у класики»).

Визначне місце в історії новітнього постмодерністського роману посідають і його слов'янські представники, зокрема чех Мілан Кундера і серб Милорад Павич.

Іронія реалізується в складних двопланових висловлюваннях, значення яких стає зрозумілим з контексту; висловлене та справжнє значення завжди суперечать одне одному, й інколи ця суперечність залишається нерозв'язаною. У цьому випадку спостерігаємо відмінність іронії від сатири, що завжди чітко спрямована на заперечення [4, 8].

Іронія також є засобом, який втілює постмодерністську недовіру та скептицизм щодо модерністського принципу раціоналізму й логоцентризму, оскільки іронія, особливо в формах пародії та шаржування, передбачає застосування протилежного методу – методу алогічності чи парадоксу. Створюючи свій фрагментарний, децентрований, множинний й постійно мінливий за змістом дискурс, постмодернізм знаходить в феномені іронії адекватний художній засіб, спроможний за своєю специфікою заперечити можливість створення метанаративів та застосування універсальних стратегій модернізму [2, 117].

Упродовж літературної історії людства авторське іронізування завжди використовувало її риторичний і поетикальний потенціал, проте різні літературні стилі змішують риторику та поезику іронії в різних пропорціях. Наша сучасність поновила зацікавлення тими зразками іронізування, що не мають на меті безпосереднього висміювання, а є територією вільної художньої гри.

Отже, коли іронія виступає загальним знаком поезики чи й світогляду автора, структури його текстів набуватимуть дифузності, їх елементи поєднуюватимуть раціональний та ірраціональний, міметичний та фіктивний компоненти. Такий текст перетворюється на постійну гру автора з читачем, і його «дешифрування» стає неможливим.

Список використаної літератури:

1. Калита О. М. Засоби іронії в малій прозі (кінець ХХ – початок ХХІ століття). – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – 238 с.
2. Літературна теорія німецького романтизму. – Л., 1934.
3. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В. І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2007.
4. Постмодернізм та іронія (типологізація нетипового) // Слово і Час. – 2000. – №6. – С. 6–12.

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент О. І. Кретова

РЕТРО-ДЕТЕКТИВ: ПРОБЛЕМЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ЖАНРА

Н. М. Селецкая

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Современный литературный процесс отличается пестротой и разнообразием, смешением различных культурных явлений. Элитарная литература уступает место массовой, не всегда качественной, но более понятной и удовлетворяющей интересы читательской аудитории. Ее характерными чертами являются традиционализм и консервативность, то есть она «устойчивее сохраняет формы прошлого <...> Самые различные идейно-художественные системы прошедших эпох функционируют в